

"Schudden en blazen" is een autobiografische en humoristische vertelling van de Nederlandse schrijver **Jacobus Jan (J.J.) Cremer** (1827–1880). Het stuk verscheen voor het eerst in **1871** in het jaarboekje *Castalia*

De volledige en ietwat spottende titel luidt: ***Schudden en blazen. Een ode of zoo iets aan mijn vriend Sambucus***

De Oude Vlierboom

De literaire novelle beschrijft de **genegenheid** van Cremer voor zijn geliefde vlierboom, die hij **Sambucus** noemt. Aan de hand van de geschiedenis van deze boom, die van Loenen aan de Vecht naar Den Haag wordt verhuisd, reflecteert Cremer op het leven, verlies en vergankelijkheid. Ondanks scepsis van cynische kennissen overleeft de zwaar toegetakelde boom de ingrijpende **verplanting** en bloeit hij op in de **nieuwe tuin**. De boom fungeert als een levende herinnering aan dierbare **gezinsmomenten** en vroege huwelijksjaren uit het verleden. Uiteindelijk staat de bloeiende vlier na **jaren** nog steeds symbool voor veerkracht en de wonderlijke loop van het bestaan.

De verhuizing van de veertienjarige vlierboom (**Sambucus**) naar de nieuwe tuin in de stad was een hachelijke en emotionele onderneming:

Sombere voorspellingen: De tuinbaas was uiterst pessimistisch en stelde dat verplanten onmogelijk was. Hij waarschuwde dat men bij het uitgraven "zijn eigen graf zou spitten", dat de boom zeker kapot zou gaan en dat het een kapitaal zou kosten.

Drastische snoeibeurt: Om de boom überhaupt te kunnen verplaatsen, moesten de meeste sierlijke takken worden afgehouwen. Van de boom bleef een uitgemagerd geraamte over, met slechts twee gespaarde kruistakken.

Loodzwaar transport via de molen: Er werden **twaalf straatsjouwers** ingehuurd om de zware boom te tillen. Met hulp van een vriendelijke buurtmolenaar werd

de boom over de hoge muur van diens molenerf en door achtertuinen geloodst.

Verzorging van de dragers: Om de werklui gunstig te stemmen, trakteerde Cremer hen op koffie, brood, kaas, bier en een fooi.

Vervoer per handwagen en avondplant: De dragers brachten de verminkte boom op een handwagen in de koude, invallende avond naar het nieuwe huis aan de andere kant van de stad. Cremer stond erop dat de gehavende wortels diezelfde avond nog de grond in gingen, precies in de **oostelijke hoek van de nieuwe tuin**.

Het resultaat: Waar iedereen voorspelde dat de vlierboom zou kwijnen en sterven, overleefde Sambucus de verhuizing wonderwel. De boom schoot nieuwe wortels, liep weer uit en stond jaren later nog steeds krachtig en vol witte bloemen en bessen in de tuin.

De vlierboom (door de auteur **Sambucus** genoemd) vervult een centrale, emotionele en symbolische rol in het gezin van J.J. Cremer:

Oorsprong als gezinsgenoot: De boom ontsproot ooit uit een minuscuul bloempje dat over de schutting woei van buurman T. in hun eerste woonplaats Loenen aan de Vecht. Als klein groen spruitje werd hij in een bloempot opgekweekt en verhuisde hij als trouwe huisgenoot mee naar de stad.

Draagkracht voor de kinderschommel: Toen de vlierboom tien jaar oud was, liet Cremer in het geheim een ijzeren haak door een smid aan een van de sterke takken bevestigen als verjaardagscadeau voor hun kind. De boom hield als een "sterke broer" de touwen van de schommel vast waaraan de kinderen vol vreugde heen en weer vlogen.

Speelmakker en vogelparadijs: Cremer noemt Sambucus uitdrukkelijk een "speelmakker van mijn kinderen". De dichte bladeren en bessen boden beschutting en voedsel aan talloze vogels (zoals musschen, lijsters en vinken), wat de kinderen dagelijks veel vreugde en aanschouwelijk plezier bezorgde.

Symbolisch baken van herinnering en veerkracht: De boom vormt een levend monument voor de gelukkige eerste huwelijksjaren en de kindertijd van het gezin. Dat de boom de zware verhuizing overleefde, werd voor Cremer een krachtig symbool voor veerkracht, onverwoestbare levenskracht en de hoop op spiritueel voortbestaan.

Verfraaiing van de gezinstuin: Met zijn volle kroon, witte bloemchermen en donkere bessen bedekte de boom lelijke schuttingen en zorgde hij voor beschutting en sfeer in de achtertuin.

Het Filosofische Conflict in 'Schudden en Blazen': Cremer versus Pijper

Het werk Schudden en blazen van Jacobus Jan Cremer is wezenlijk opgebouwd rond een diepe filosofische en existentiële controverse. Aan de ene kant staat de verteller (Cremer zelf), die de wereld beschouwt door een poëtische, empathische en christelijk-geïnspireerde bril waarin de natuur bezield is en herinneringen voortleven. Aan de andere kant staat de figuur Pijper, die het rauwe, materialistische cynisme vertegenwoordigt. De fysieke strijd om het behoud en de verplanting van de veertienjarige vlierboom — door Cremer liefdevol Sambucus genoemd — fungeert als het centrale strijdtoneel waarop deze twee onverzoenlijke levensvisies botsen.

---

1. Inleiding: Twee Onverzoenlijke Wereldbeelden

In de novelle vormt de confrontatie tussen de ik-verteller en zijn kennis Pijper niet zomaar een terloopse onenigheid tussen twee buren, maar een clash tussen twee fundamenteel verschillende mens- en wereldbeschouwingen. Cremer tekent Pijper als een man die prat gaat op een vermeend 'praktisch' en rationeel inzicht, maar die in werkelijkheid vervallen is tot een verbitterd en plat materialisme.

Waar Cremer betekenis, schoonheid en zedelijke waarde ziet in het schijnbaar nietige en alledaagse — zoals een toevallig overgewaaid vlierbloempje dat uitgroeit tot een speelmakker voor de kinderen — reduceert Pijper alles tot direct nut, uiterlijke status en harde materie. De meningsverschillen strekken zich uit over drie grote filosofische domeinen: de waardering van de natuur, de opvatting over de dood en de eeuwigheid, en de ethische houding tegenover de medemens.

---

2. De Vlierboom als Strijdpunt: Nut en Status versus Poëtische Bezieling

De waardering van de vlierboom openbaart het maatschappelijke en esthetische verschil tussen beide personages. Voor Pijper is een vlierboom geen volwaardige boom; hij veracht het gewas omdat het in zijn ogen geen

handelswaarde heeft en niet kan tippen aan de grandeur van machtige eiken of beuken.

De hiërarchie van de natuur

Zoals blijkt uit de novelle, hoont Pijper de verteller weg om diens gehechtheid aan de vlierboom. Met een "hagedissegezicht" en een valse, huichelachtige toon houdt Pijper vol dat wie een boom naar zijn vruchten beoordeelt, bij de vlier bedrogen uitkomt. Hij eist dat men naar het bos gaat om indrukwekkende eiken te bewonderen, waarop Cremer geërgerd repliceert dat Pijper dan voor zijn part maar eikels moet eten.

Cremer stelt hier een geheel andere waardeleer tegenover:

Inwendige adel (noblesse): De werkelijke waarde van een schepsel zit volgens Cremer in het karkas en het karakter, niet in uiterlijke pracht. De vlier levert nuttig hout voor pijpencapsules, heeft medicinale werking in blad en bast, en biedt onderdak en voedsel aan talloze zangvogels.

Bezieling en relatie: Cremer kent aan de vlier menselijke en broederlijke kwaliteiten toe. Wanneer er een schommel voor de kinderen aan de takken wordt bevestigd, functioneert Sambucus als een "sterke broer" die het touw stevig vasthoudt.

Verzet tegen verzakelijking: Pijper noemt deze emotionele verbondenheid bespottelijk "gebehei" en beweert dat een paal dezelfde functie had kunnen vervullen. Cremer laat zien dat wie de natuur reduceert tot dode objecten, zichzelf berooft van poëzie en dankbaarheid.

"Als iemand 't in zijn hoofd krijgt om een schommel aan zijn boom te maken, dan wordt die boom een persoon, dan doet die boom iets, dan schommelt hij zijn kinders... Maar als je dienzelfden schommel aan een paal hadt gehangen, dan..." — Pijper (geciteerd door Cremer)

---

3. 'Eeuwigheid als Worst': Materie, Dood en Onsterfelijkheid

Het scherpste filosofische strijdpunt betreft de vraag naar de menselijke ziel, de dood en het voortbestaan na dit leven. Pijpers wereldbeeld is rigide materialistisch en eindigt bij het graf: voor hem geldt het meedogenloze dogma dat dood simpelweg dood is.

Het contrast in levens- en doodsfilosofie

Pijpers materialistische dogma ("dood is dood"): Pijper ontkent elk spiritueel voortbestaan. In de novelle wordt gememoreerd hoe hij in een bierhuis zijn visie demonstreerde door een worst in stukken te snijden en op te eten met de uitspraak: "Zie je deze worst, dat is nu de eeuwigheid; en, hokus pokus pas, ik zet mijn mes er in, menheer, en eet de eeuwigheid op!" Voor Pijper bestaat er geen geestelijke wereld; de mens is slechts materie die na het sterven spoorloos verdwijnt.

Cremers geloven in herrijzenis en continuïteit: Cremer stelt hier zijn rotsvaste vertrouwen in de onsterfelijkheid van de ziel en de hereniging met dierbaren tegenover. Voor hem is de fysieke dood niet het einde, maar een overgang naar "een andere betere orde" of "een beter Vaderland", zoals hem ooit bij het overlijden van zijn grootmoeder werd voorgehouden.

Sambucus als symbool van herrijzenis

Cremer gebruikt het hachelijke avontuur van de verplanting van de vlierboom als een krachtige, aanschouwelijke weerlegging van Pijpers cynisme:

De sombere profetieën: Alle deskundigen en pessimisten — in de voetsporen van Pijper — voorspelden dat de veertienjarige boom de verhuizing niet zou overleven. Het verplanten zou neerkomen op het spitten van zijn eigen graf.

Het offer en de verminking: De boom werd bruut gesnoeid, ontdaan van zijn takken en als een verminkt karkas door de stad gedragen. Dit beeld van lijden herinnert Cremer aan de dood van zijn eigen dierbaren, zoals zijn overleden grootmoeder en zijn jong gestorven kind.

De wederopstanding: Tot verbazing van de twijfelaars schiet de gehavende boom in de nieuwe tuin aan de oostzijde weer verse wortels, loopt uit met frisse bladeren en brengt nieuwe witte bloemchermen voort.

Voor Cremer vormt het floreren van Sambucus het levende bewijs dat wat dood lijkt, niet werkelijk gestorven is. Als een gewone vlierboom na een schijnbaar dodelijke beproeving weer tot bloei kan komen, hoeveel te meer mag de mens dan hopen op een voortbestaan van de geest?

---

4. Mensbeeld en ethiek: empathie versus cynische arrogantie

De filosofische tegenstelling beperkt zich niet tot abstracte gedachten, maar komt direct tot uiting in de sociale ethiek en de omgang met medemensen.

Pijpers berekende hardheid

Pijper toont zich in de novelle een harteloze egoïst. Hij heeft geen enkel oog voor het leed van anderen, oordeelt snel en sneert naar mensen die hij als minderwaardig beschouwt. Tezelfdertijd is hij verbolgen wanneer anderen geen maatschappelijke belangstelling tonen voor zijn eigen zoon, die als koloniaal naar de Oost is getrokken. Pijper meet dus met twee maten: totale onverschilligheid voor de wereld, maar geëiste erkenning voor zichzelf.

Cremers universele empathie

In scherpe tegenstelling daartoe staat de humane instelling van Cremer. Dit blijkt treffend tijdens de verhuizing, wanneer er twaalf ruwe straatsjouwers ("kalkbroeken") worden ingehuurd om de zware boom over muren en door steegjes te tillen:

Erkenning van menselijke waardigheid: Waar de gegoede burgerij met dedain neerkijkt op deze arme, vloekende sjouwers, benadrukt Cremer dat zij, ongeacht hun schamele kleding of ruwe omgangsvormen, precies dezelfde titel dragen als de rijkste of geleerdste op aarde: de titel van mensch.

Daadwerkelijke zorg: Cremer bejegent de werklui met egards; hij biedt hun koffie, brood, kaas en bier aan en geeft hun een royale fooi. Daarmee weet hij zelfs bij deze geharde mannen een snaar van hoffelijkheid en respect te raken.

---

5. Systematische vergelijking van de filosofische posities

Om het contrast tussen Cremer en Pijper in volle omvang te overzien, zijn hun principiële standpunten over de kernvraagstukken van de novelle hieronder naast elkaar gezet.

De onderstaande tabel geeft een analytisch overzicht van de tegenstellingen die het narratief van Schudden en blazen doordesemen.

Filosofisch Domein	Pijpers Standpunt (Materialistisch Cynisme)	Cremers Standpunt (Poëtisch Idealisme)
Visie op de Natuur	Functioneel en utilitair. Alleen indrukwekkende bomen (eiken/beuken) hebben waarde; de vlier is een waardeloos struikgewas.	Bezielend en symbolisch. De vlier bezit inwendige adel (noblesse), beschermt vogels en heeft karakter.
Relatie Boom–Mens	Wijs emotionele binding af als bespottelijke 'gebehei'. Een boom	Ziet de boom als "speelmakker van de kinderen" en een "sterke broer"

	is een dood voorwerp; een paal voldoet eveneens.	die de schommeltouwen vasthoudt.
Dood en Eeuwigheid	Meedogenloos materialisme: "Dood is dood". De eeuwigheid is eindig als een opgetandde worst.	Geloof in wederopstanding en continuïteit van de ziel in een "beter Vaderland", gesymboliseerd door Sambucus' herleving.
Maatschappelijk Mensbeeld	Standbewust, egoïstisch en cynisch. Neerkijkend op het gewone volk, maar veeleisend voor de eigen familie.	Humanitair en egalitair. Ieder mens (ook de arme sjouwer) bezit de fundamentele waardigheid van het mens-zijn.
Levenshouding	Bitter, wantrouwig en spottend. Sluit de deur voor spirituele verdieping.	Dankbaar, hoopvol en vergevingsgezind, al noemt hij voor Pijper expliciet "belet" aan zijn deur.

---

6. Conclusie: De verplante vlier als zegen over het cynisme

In de finale van Schudden en blazen zeviert de visie van Cremer een duidelijke overwinning op het cynisme van Pijper. Acht jaar na de hachelijke verhuizing — en eenentwintig jaar nadat de piepkleine scheut uit een bloempot ontsproot — staat Sambucus nog altijd krachtig, groen en vol bloemen in de oostelijke hoek van de nieuwe tuin.

Pijper is door Cremer definitief buiten de deur gezet; hem wordt symbolisch en daadwerkelijk "belet" gegeven. Het cynische dogmatisme dat beweert dat alles wat verminkt of verplant wordt moet sterven, is door de werkelijkheid van de natuur ontkracht. De overlevingskracht van de vlierboom staat daarmee garant voor Cremers rotsvaste overtuiging dat liefde, herinnering en de menselijke geest bestand zijn tegen de fysieke afbraak van de dood. Sambucus blijft zo niet alleen een dierbare herinnering aan de gelukkige beginjaren van het gezin, maar ook een blijvend monument van hoop tegen het kille materialisme.

J.J. Cremer online bibliotheek
WWW.JACOBCREMER.NL

www.jacobcremer.nl